

Hanna Tamara Czerwieńska-Szulc
Wicedyrektor Poradni Psychologiczno-Pedagogicznej w Słupsku

Czy jestem gotowy przekroczyć próg szkoły ?

Częściej to rodzice dzieci, które zostaną pierwszoklasistami, zastanawiają się nad tym jak ich dziecko jest przygotowane do podjęcia nauki w szkole niż sam zainteresowany. Większość dzieci oczekuje na to ważne wydarzenie z ciekawością, radością i przeświadczeniem, że wkraczają w „doroślejszy” świat, zamieniają worek przedszkolaka na tornister ucznia. Wielu z nich wie jak wygląda szkoła, do której pójda, ma tam swoich kolegów z podwórka i wysłuchało opowieści o niektórych nauczycielach uczących w tej szkole. Usłyszały od nauczycielek w przedszkolu i od rodziców, że w szkole nauczą się wielu pożytecznych umiejętności - czytać, pisać, liczyć, będą mieli nowych kolegów, a nauczyciele są życzliwi i serdeczni. Dobrze, jeżeli dziecko rozpoczynające naukę postrzega szkołę jako miejsce bezpieczne, przyjazne i ciekawe, ponieważ minimalizuje to poczucie niepokoju towarzyszące zwykle nowym sytuacjom. Tak więc nie jest dobrym pomysłem straszenie dzieci szkołą jako sytuacją definitywnie kończącą czas dzieciństwa, czas zabaw i radości, a rozpoczynającą okres pracy, wzmożonego wysiłku.

Każdy rodzic pragnie, aby jego dziecko było dobrym uczniem, osiągało sukcesy w szkole, a każde dziecko chce mieć dobre oceny, chce być chwalone, wyróżniane, nagradzane. Aby tak się stało, trzeba odpowiednio wcześniej rozpocząć szereg oddziaływań, które przygotowują dziecko do nauki szkolnej. Nie wystarczy umiejętność czytania, liczenia, pisanie, by mieć sukcesy w szkole. Na powodzenie szkolne wpływa wiele czynników, wzajemnie ze sobą powiązanych. Dziecko przekraczające próg szkolny, powinno posiadać zespół umiejętności przydatnych w szkole, określanych jako **gotowość szkolna**.

6, 7- latki rozpoczynające naukę w szkole odbyły roczne obowiązkowe przygotowanie przedszkolne. Wielu z nich zostało zdiagnozowanych przez nauczycielki przedszkola lub w poradniach psychologiczno-pedagogicznych pod kątem gotowości szkolnej. Gotowość szkolna jako poziom rozwoju dziecka niezbędny do podjęcia obowiązków ucznia, związanych z rozpoczęciem nauki w szkole. Wg W. Okonia " gotowość szkolna, to osiągnięcie przez dziecko takiego stopnia rozwoju umysłowego, emocjonalnego, społecznego i fizycznego, jaki umożliwia mu udział w życiu szkolnym i opanowanie treści programowych klasy I" .

Dojrzałość umysłowa- to odpowiedni poziom rozwoju wszystkich procesów i funkcji poznawczych- mowa, myślenie, uwaga, pamięć, wyobraźnia, spostrzeżenie.

Dziecko dojrzałe intelektualnie powinno być aktywne poznawczo oraz powinno chcieć się uczyć. Jest zainteresowane czytaniem i pisaniem. Dobrze orientuje się w najbliższym otoczeniu i środowisku. Rozporządza zasobem doświadczeń i wyobrażeń będących podstawą dla procesów analizy i syntezy oraz rozwoju mowy i logicznego myślenia, do rozwoju pojęć. Potrafi uważnie i ze zrozumieniem słuchać tego, co mówi dorosły. Rozumie i spełnia jego polecenia. Posiada umiejętność swobodnego i zrozumiałego dla otoczenia wypowiadania się, opowiadania, wyrażania życzeń, pytań, własnych sądów, wniosków i ocen. Jego mowa jest poprawna pod względem artykulacyjnym, a słownictwo jest na tyle bogate, że bez problemu potrafi porozumiewać się z innym.

Dziecko dojrzałe umysłowo potrafi skupić uwagę przez dłuższy czas na tej samej czynności, potrafi z uwagą śledzić treści opowiadane lub czytane. Nie ma problemów ze zrozumieniem przekazywanych wiadomości, poleceń, instrukcji czy treści czytanego opowiadania. Dla dziecka dojrzałego charakterystyczne jest to, że potrafi doprowadzić rozpoczętą pracę do końca, bo ciekawi go wynik swoich poczynań.

O poziomie umysłowym dziecka mogą świadczyć jego rysunki. Rysunki dzieci dojrzałych są bogate w treść, kolory, zawierają dużo szczegółów, są prawidłowo rozmieszczone na kartce. Przy odwzorowywaniu zachowany jest właściwy kierunek, od lewej do prawej krawędzi kartki i z góry na dół. Oceniając dojrzałość umysłową dziecka, bierze się pod uwagę również poziom rozwoju percepcji wzrokowej i koordynacji wzrokowo-ruchowej, oraz analizy i syntezy słuchowej. Te funkcje w dużej mierze decydują o opanowaniu umiejętności pisania i czytania.

Dojrzałość społeczna –to poczucie obowiązku, umiejętność organizacji działań, respektowanie poleceń osoby kierującej działaniem, umiejętność współdziałania i współżycia w grupie.

Dziecko dojrzałe społecznie jest w znacznym stopniu zdyscyplinowane, obowiązkowe, samodzielne. Samodzielność dotyczy nie tylko czynności samoobsługowych (ubieranie się, mycie, czesanie), ale dotyczy także samodzielnego przygotowania się do lekcji (dbałość o zeszyty, książki, spakowanie tornistra), również samodzielnego podejmowania prawidłowych decyzji w różnych sytuacjach społecznych, zrozumienia prostych sytuacji społecznych i rozeznanie, co jest dobre, a co złe.

Dziecko dojrzałe chętnie i łatwo nawiązuje kontakty z nauczycielem i rówieśnikami. Posiada umiejętność podporządkowania się niezbędnym wymaganiom dyscypliny. Jest wrażliwe na opinię nauczyciela. Prawidłowo nawiązuje kontakty z rówieśnikami oraz dorosłymi, potrafi współżyć w zespole, przestrzegać reguł życia w zbiorowości, przestrzegać zawartych umów. Dziecko dojrzałe społecznie dobrze się czuje w nowym środowisku szkolnym, z chęcią podejmuje zadania na rzecz innych. Przejawem niedojrzałości społecznej jest stałe absorbowanie uwagi nauczyciela, domaganie się ciągłego wyróżniania i dążenie do uprzywilejowanej pozycji w klasie. Dzieci niedojrzałe społecznie mogą też izolować się od grupy, unikać kolegów i wspólnych zabaw łatwo poddawać się dominacji i manipulacji, wykazywać bierność, nieśmiałość, lękliwość, małomówność.

Dojrzałość emocjonalna to równowaga procesów hamowania i pobudzania, umiejętność regulowania nastroju i sposobu wyrażania uczuć i emocji, dobre samopoczucie, radość tworzenia, celowa działalność i doprowadzanie realizowanych działań do końca, inicjatywa, kreatywność.

Dziecko dojrzałe emocjonalnie charakteryzuje taki stan równowagi nerwowej, która umożliwia opanowywanie reakcji emocjonalnych i kontrolowanie ich. Jest zdolne do przeżywania bogatego i zróżnicowanego świata uczuć. Impulsywność reakcji ulega obniżeniu, natomiast czas przeżywania różnych stanów wydłuża się. Uczeń dojrzały emocjonalnie odczuwa więź ze swoją grupą, z klasą, z wychowawcą. Przeżywa różne radości i smutki związane z życiem klasy. Prawidłowo reaguje na pozytywne bądź negatywne uwagi dotyczące zachowania i postępów w nauce, nie załamuje się z byle powodów.

Dziecko niedojrzałe emocjonalnie jest wybuchowe, drażliwe, agresywne, złości się lub płacze z błahego powodu, często popada w konflikty z kolegami. Może też być zahamowane, zalęknione, niepewne, napięte, nadwrażliwe, płaczliwe. Taki typ dziecka boi się głośniejszych uwag nauczyciela nawet, gdy nie dotyczą jego samego. Czasami dzieci niedojrzałe emocjonalnie skarżą się na dolegliwości somatyczne.

Dojrzałość fizyczna- to wydolność fizyczna układów i organów całego organizmu, ogólny dobry stan zdrowia, odpowiedni wzrost i ciężar ciała, sprawność zmysłu wzroku, słuchu, dotyku, sprawność motoryczna, zdolność władania własnym ciałem.

Dziecko dojrzałe pod względem fizycznym to dziecko, które jest ogólnie sprawne ruchowo. Posiada dobrą sprawność manualną. Nie ma zaburzonej koordynacji wzrokowo-słuchowo-ruchowej. Posiada sprawnie działające narządy zmysłów i narządy artykulacyjne. Jest odporne na choroby i zmęczenie.

Długotrwałe choroby, defekty fizyczne i inne dolegliwości organizmu utrudniają pracę szkolną dziecka. Dziecko szkolne dysponować musi odpowiednim zasobem sił fizycznych i odpornością na zmęczenie. Wielogodzinne siedzenie w ławce, noszenie ciężkiego tornistra szkolnego i wykonywanie różnych zadań umysłowych jest trudne nawet dla dziecka zdrowego, silnego i sprawnego. Przy takich czynnościach jak pisanie, rysowanie, wycinanie, wydzieranie, konstruowanie i innych pracach plastyczno-technicznych potrzebna jest dziecku dobra sprawność rąk, koordynacja ruchowa i koordynacja wzrokowo – ruchowa. Ogólna sprawność ruchowa i opanowanie precyzyjnych ruchów rąk i palców umożliwi naukę pisania i rysowania. Brak opisanych sprawności spowoduje, że ruchy będą powolne, nieharmonijne, sztywne, kanciaste, mało precyzyjne. Mogą też występować wespółuchy, czyli niepotrzebne ruchy służące rozładowaniu nadmiernego napięcia np. poruszanie językiem przy pisaniu lub rysowaniu. Dziecko o prawidłowym rozwoju ruchowym potrafi przez chwilę stać na jednej nodze, skakać na jednej nodze, przeskakiwać przez przeszkody. Siedmiolatek sprawnie i szybko biega, przy czym ruchy rąk i nóg są zharmonizowane. Dobra koordynacja ruchowa umożliwi mu jazdę na rowerze, na rolkach, na nartach. Dziecko, rozpoczynające naukę w szkole, powinno być na tyle rozwinięte i silne, aby podołać systematycznemu wysiłkowi, z jakim wiąże się wczesne wstawanie, chodzenie do szkoły, odrabianie lekcji, przebywanie w dużej grupie dzieci. Cztery opisane sfery, łączące się, trudne do jednoznacznego rozdzielenia określają czy dziecko jest w wystarczającym stopniu przygotowane do rozpoczęcia nauki w szkole.

Przygotowaniem szkolnym określamy pewien poziom wiadomości, umiejętności oraz zachowań bezpośrednio związanych z możliwością uczestnictwa w procesie dydaktyczno-wychowawczym na określonym szczeblu nauczania

Dziecko gotowe do nauki czytania i pisania potrafi dokonać analizy i syntezy wzrokowej oraz słuchowej niezbędnej w procesie różnicowania dźwięków, kształtów, ich rozpoznawania, porównywania i odtwarzania. Rozumie znaczenie wyrazów jako graficznych odpowiedników słów. Posiada orientację przestrzenną, która umożliwia rozpoznawanie i odtwarzania kierunków, proporcji i rozmiarów, odwzorowywania form graficznych. Ma

pamięć ruchową, czyli umiejętność przetwarzania obrazu graficznego na obraz ruchu.

Dziecko gotowe do nauki matematyki umie dodawać i odejmować na konkretach w zakresie co najmniej 10. Posługuje się cyframi i znakami matematycznymi +, -, <, >. Potrafi sklasyfikować przedmioty wg przeznaczenia, wielkości, kształtu i koloru. Rozumie i umie określić stosunki przestrzenne, czasowe i ilościowe w praktycznym działaniu.

U większości dzieci uczęszczających do przedszkola lub tzw. "zerówki" gotowość do podjęcia nauki szkolnej dokonuje się w sposób naturalny i nie wymaga specjalnych zabiegów ani ze strony rodziców, ani ze strony nauczycieli. Praca wychowawcza przedszkola zmierza do zapewnienia dziecku dobrego startu w szkole. Pomimo tego, zdarza się, że niektóre dzieci nie osiągają gotowości szkolnej i z tego powodu odraczone są z obowiązku szkolnego. Te dzieci wymagają szczególnej troski i fachowej pomocy. Wśród dzieci przekraczających próg szkolny są takie, które wchodzą w obowiązki szkolne z niepełną gotowością szkolną. Tym dzieciom również potrzebna jest specjalistyczna pomoc (np. korekcyjno-kompensacyjna), bo narażone są na poważne niepowodzenia szkolne.

O tym, czy dziecko pójdzie do szkoły mimo braku gotowości szkolnej, czy zostanie odroczone od podjęcia nauki szkolnej zawsze decydują rodzice, po zasięgnięciu opinii psychologa i pedagoga. Te trudne, ale konieczne decyzje muszą być poprzedzone rzetelną diagnozą dziecka, pozwalającą określić jego dojrzałość umysłową, fizyczną, społeczną i emocjonalną.

Praca korekcyjno-kompensacyjna z dziećmi odbywa się przy współudziale i zaangażowaniu rodziców. Zadaniem rodziców jest rozumienie trudności, z jakimi boryka się dziecko, wspieranie go we wszystkich trudnych sytuacjach i kontynuowanie ćwiczeń usprawniających prawidłowe funkcjonowanie analizatorów w domu.

Istotne jest, aby nie obciążać dziecka odpowiedzialnością za zaistniałą sytuację, trudności bowiem mają charakter obiektywny i w żaden sposób dziecko nie jest winne, że jego percepcja, motoryka funkcjonuje słabiej.

Wspierając dziecko rodzice powinni dostrzegać jego wysiłek, zauważać nawet drobne sukcesy, chwalić, nagradzać i zachęcać do pokonywania trudności.

Dziecko nie może zostać samo ze swoimi kłopotami, a uwagi typu: - gdybyś chciał, mógłbyś lepiej, - bardziej się przyłóż, - stać cię na więcej itp. obciążają emocjonalnie dziecko, a niczego nie rozwiązują.

Świadomi i odpowiedzialni rodzice zdobywają rzetelną wiedzę o dziecku, o jego rozwoju psychofizycznym, rozumieją jego potrzeby, stwarzają najlepsze warunki do

pełnego rozwoju, a tym samym do podjęcia nauki szkolnej. Dbają o odpowiednie wykorzystanie czasu na naukę i odpoczynek, starannie organizują dziecku czas wolny, uczestniczą w nim, przeznaczają dziecku czas na wspólny spacer, na czytanie książek i rozmowy.

Aby zapewnić dziecku dobry start w szkole należy nie tylko przygotować mu odpowiednie, stałe miejsce do pracy i odrabiania lekcji, miejsce na książki i przybory szkolne, ale przede wszystkim zadbać o to, by dziecko cieszyło się, że idzie do szkoły, miało przekonanie, że szkoła to miejsce przyjazne, gdzie uczy się wielu ciekawych rzeczy, poznaje nowych kolegów. Ład, spokój i pogodna atmosfera w domu, utrzymanie uczuciowego kontaktu z dzieckiem są czynnikami niezbędnymi do prawidłowego funkcjonowania dziecka. Gdy dziecko zacznie uczęszczać do szkoły należy rozmawiać z nim o tym, co wydarzyło się w szkole, wykazać zainteresowanie nowymi kolegami, wysłuchać o przeżyciach szkolnych. Nie należy stosować radykalnych ocen dziecka, nie krytykować, nie bagatelizować problemów dziecka, nie ignorować jego uczuć i emocji. Umiejętność słuchania to podstawa dobrej komunikacji. Okazywanie szczerego i autentycznego zainteresowania zagwarantuje rodzicowi, że będzie miał on pełny wgląd w sytuację szkolną swojego dziecka. Istotny jest również systematyczny kontakt z nauczycielami, wymiana informacji na temat funkcjonowania dziecka w środowisku domowym i szkolnym.

Przeglądanie zeszytów i prac szkolnych dziecka, chwalenie za wkład pracy, dostrzeganie najmniejszych nawet sukcesów będzie motywowało dziecko do podejmowania wysiłku intelektualnego, właściwego zaangażowania i umacniania przekonania, że nauka jest wartością.

Literatura:

- Filipczuk H. „Zapobiegamy trudnościom i niepowodzeniom szkolnym” , Nasza Księgarnia, Warszawa 1985
- Kargulowa A.: „Dojrzałość szkolna a jakość startu edukacyjnego”, WUW, Wrocław 1980
- Przetacznikowa M.: „Psychologia rozwojowa” - WSiP Warszawa 1980r.
- Strelau J.: „Podstawy psychologii dla nauczycieli” - PWN Warszawa 1979r
- Szczyrba D.: „Czynniki wpływające na poziom dojrzałości szkolnej”, Tychy, 2003.

- Wilgocka - Okoń B.: „O Badaniu dojrzałości szkolnej”, PZWS, Warszawa, 1971.
- Wilgocka - Okoń B.: „Gotowość szkolna, uczenie się w przedszkolu.”, Wychowanie w przedszkolu 1999, nr 3.
- Wilgocka - Okoń B.: „Sześciolatki na start.”, Wychowanie w przedszkolu 2003, nr 3.